

יוצא לאור לפרשת נצו"י ה'תשפ"ג - "שנת הקהל"
(מספר 53-54)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בעניני גאולה ומשיח

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה
ה' תהא שנת נפלאות בכל
שנת הצדי"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

לעילוי נשמת

איש חסיד ירא ה' ובר אוריין
עבד את בוראו באמונה ובמסירות נפש
מתוך נסיונות קשים מרים ורבים
נאמן ודבוק לצדיקי אמת
מילדותו ועד יומו האחרון
ובראשם להרה"ק מבעלזא
סיקווערא וליובאוויטש זיע"א
אוד מוצל מאש
רודף צדקה וחסד
הרב משה מנחם מענדל זלה"ה
פיינער

בן הר"ר שמרי'הו הי"ד
הנו"מ מרת צבלי'ה ע"ה
מהיבנוב - בעלזא, ניו יארק - לאס אנג'לס

זכה להקים דורות ישרים מבורכים
ונשאים על כתפיו

נלב"ע בשיבה טובה ובשם טוב
זקן ושבע ימים
ביום חמישי
תשעה עשר לחודש אלול תשע"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו

הי' שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved One
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>

To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

מפתח ותוכן

פרשת נצבים-וילך

- א. מעלת קיבוץ הגליות לעת"ל 3
פרש"י ל, ג ד"ה ושב ה"א את שבותך - החידוש בכך ש"השכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם" לגבי הענין ד"עמו אנכי בצרה" (שהובא ברש"י שמות ג, ב); ההבדל בין קיבוץ גליות דישראל ודשאר אומות

הוספה / בשורת הגאולה

- ב. משיחות יום ד' פ' נצבים-וילך, כ"ב אלול ה'תש"נ 12
קיום הסימן הנ"ל בילקוט שמעוני ש"הגיע זמן גאולתכם"
- ג. משיחות יום ד' פ' ברכה, ז' תשרי ה'תנש"א 13
אליהו הנביא בא לטבריא בפועל ממש בכל יום ומבשר על ביאת המשיח

לעילוי נשמת

ר' נתנאל ב"ר אפרים ע"ה נסים
נפטר ביום ט"ז סיון ה'תשס"ה
ת. נ. צ. ב. ה.

ולזכות

זוגתו מרת דבורה בת אסתר תח"י נסים
לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת
גואל צדק, ומתוך בריאות הנכונה
*

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים
ר' אפרים וזוגתו מרת מריטה שיחיו נסים
ר' דוד וזוגתו מרת אורה שיחיו בורק
* * *

לעילוי נשמת

ר' שלמה ב"ר יוסף ע"ה קרמרמן
נפטר ביום ט' מ"ח ה'תשס"ח
וזוגתו מרת רבקה לאה ב"ר נחום ע"ה קרמרמן
נפטרה ביום י"א שבט ה'תש"פ
ת. נ. צ. ב. ה.
*

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים
ר' נחום יוסף שיח"י קרמרמן
ר' גרשון שמואל וזוגתו מרת רונית שיחיו קרמרמן
ר' מרדכי יצחק וזוגתו מרת גיטל שיחיו אפסל

Reprinted with permission of:

"Vaad L'Hafotzas Sichos"

by:

Moshiach Awareness Center,

a Project of:

Enlightenment For The Blind, Inc.

602 North Orange Drive.

Los Angeles, CA 90036

Tel.: (323) 934-7095

Fax: (323) 934-7092

<http://www.torah4blind.org>

e-mail: yys@torah4blind.org

Rabbi Yosef Y. Shagalov,
Executive Director

Printed in the U.S.A.

נצבים

מעלת קיבוץ הגלויות לעת"ל

א. עה"פ, "ושב הוי' אלקיך את שבותך", שואל רש"י, "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך". כוונתו בשאלה זו היא (א) שבמקום "ושב" הי' לו לכתוב "והשיב", ו(ב) מדוע כתוב "הוי' אלקיך"? הרי לפני כן כתוב⁵ שההקדמה והסיבה ל"ושב" - צריכה להיות "ושבת עד הוי' אלקיך", מדה כנגד מדה: ע"י "ושבת (עד ה"א)" בא ה"ושב גוי", וא"כ הרי מובן שה"ושב" (או "והשיב") קאי על (עד) "הוי' אלקיך" - הקב"ה? ורש"י מתרין:

א. עה"פ, "ושב הוי' אלקיך את שבותך", שואל רש"י, "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך". כוונתו בשאלה זו היא (א) שבמקום "ושב" הי' לו לכתוב "והשיב", ו(ב) מדוע כתוב "הוי' אלקיך"? הרי לפני כן כתוב⁵ שההקדמה והסיבה ל"ושב" - צריכה להיות "ושבת עד הוי' אלקיך", מדה כנגד מדה: ע"י "ושבת (עד ה"א)" בא ה"ושב גוי", וא"כ הרי מובן שה"ושב" (או "והשיב") קאי על (עד) "הוי' אלקיך" - הקב"ה? ורש"י מתרין:

א) רש"י כבר פירש בפ' שמות, שזה שהקב"ה נראה למשה רבינו "מתוך הסנה" הי' "משום עמו אנכי בצרה". א"כ כיצד אומר כאן רש"י שלומדים זאת לראשונה "מכאן" שהשכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם - בעוד שכבר יודעים זאת מפ' שמות?

ב) הרי "עמו אנכי בצרה" הוא פסוק מפורש⁶, וא"כ אין צורך ללמוד זאת "מכאן", מדיוק בפסוק אחר⁷?

משיחת ש"פ נצו"י תשכ"ז. נדפס בלקו"ש ח"ט ע' 175 ואילך. תרגום מאידית. (1) פרשתנו ל, ג.

(2) ועפ"ז מובן (א) מה שרש"י מעתיק לא רק תיבת "ושב" אלא גם התיבות שלאחרי' (וראה שוה"ג להערה 30). (ב) מה שכותב בקושייתו "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך" (ובפרט שגם בספרי (בהעלותך י, לה. מסעי לה, לד) וגמרא (מגילה כט, א) אמרו רק "והשיב לא נאמר"*) (ג) מה שמשמיט בקושייתו התיבות "הוי' אלקיך" (ולא רמזם אפילו בתיבת "גוי") - אף שמעתיק התיבות "את שבותך" שלאחריהן. (3) ל, ב.

(4) משא"כ במה שנאמר בהפרשה כו"כ פעמים לאח"ז "הוי' אלקיך".

(5) ראה ספרי שם. מגילה שם. (אבל ראה לקמן הערה 11).

(6) מ"ש "רבותינו למדו כו" - כי פ"י הפשוט ד, "ושב ה"א את שבותך" הוא - שישב את בני ישראל. אלא שבזה שאומר "ושב גוי" (ולא "והשיב") מלמד הכתוב (ענין נוסף) שהקב"ה ישוב עמהם.

וי"ל, שזהו גם הטעם מה שרש"י כותב "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך" - ואינו כותב, "ולא והשיב את שבותך" (וע"ד שכותב בפ' תבא כו, ב: "ולא כל ראשית". ובפרט שגם בספרי ומגילה שם: "והשיב לא נאמר") - כי מרמז בזה, שגם לפי המסקנא הפי' ד"ושב" כולל גם "והשיב", ולכן "הי' לו לכתוב והשיב כו".

(7) ג, ב.

(8) תהלים צא, טו.

(8*) ואם אין הפסוק "עמו אנכי בצרה" מספיק - הו"ל לרש"י בשמות (שם) לומר "מכאן למדנו כו".

ויה"ר - והוא העיקר - שכאו"א מאתנו יהי' "שליח" לבשר לעצמו, לבני ביתו ולכל היהודים בסביבתו, כי "הנה זה בא"¹, "הנה אלוקינו זה גו' זה ה' קוינו לו"² (ב"פ זה³), והנה דוד מלכא משיחא, וכי אליהו הנביא כבר יום קודם הי' בטבריא⁴ ובישר אודות ביאת משיח צדקנו.

ויש לומר, דכיון שמשיח יכול לבוא בכל יום, "אחכה לו בכל יום שיבוא"⁵, ואליהו הנביא צריך לבשר יום קודם על ביאת המשיח - מגיע אליהו הנביא לטבריא בפועל ממש כל יום ומבשר על ביאת המשיח (במיוחד) לאלו שעומדים במעמד ומצב ד"אחכה לו בכל יום שיבוא" - גם לאלו שאין אומרים זאת בדיבור (כמנהג חב"ד)⁶, אלא חושבים ע"ז, ובפרט כאשר אומרים במזמור תהלים הידוע⁷ "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו".

... ובזה ניתוסף הדגשה מיוחדת בשנה זו - הן מצד המזמור תהלים שבו אומרים "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו", והן מצד השלימות דארבעים שנה שאז כבר "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁸, ובפרט לאחרי שכבר נכנסו (ושבעה ימים) בשנת ה"א (ה'תנש"א), שנקראה (והופצה) ע"י בני ישראל בר"ת "אראנו נפלאות".

ג.

ויה"ר והוא העיקר – אז יעדערער פון אונז זאל ווערן א "שליח" אויף אַנזאָגן זיך, זיינע בני בית און אלע אידן אַרום אים, אז "הנה זה בא"¹, "הנה אלקינו זה גו' זה ה' קוינו לו"² ("פ זה³), והנה דוד מלכא משיחא, און אז אליהו הנביא איז שוין מיט אַ טאָג פריער געווען אין טבריא⁴ און האָט אַנגעזאָגט וועגן ביאת משיח צדקנו.

יש לומר, אז וויבאלד משיח קען קומען יעדער טאָג, "אחכה לו בכל יום שיבוא"⁵, און אליהו הנביא דאַרף אַנזאָגן אַ טאָג פריער אויף ביאת המשיח – קומט אליהו הנביא אין טבריא בפועל ממש יעדער טאָג און זאָגט אָן אויף ביאת המשיח (במיוחד) צו די וואָס שטייען אין אַ מעמד ומצב פון "אחכה לו בכל יום שיבוא" – אויך די וואָס זאָגן דאָס ניט בדיבור (כמנהג חב"ד)⁶, נאָר מ'טראַכט וועגן דעם, ובפרט ווען מ'זאָגט אין דעם באַוואוסטן קאַפיטל תהלים⁷, "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי".

. . . און אין דערויף קומט צו אַ ספעציעלע הדגשה היינטיקן יאָר – סיי מצד דעם קאַפיטל תהלים אין וועלכן מ'זאָגט "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי", און סיי מצד די שלימות פון ארבעים שנה וואָס דעמולט איז שוין "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁸, ובפרט נאָך דעם וואָס מ'איז שוין אַריין (ושבעה ימים) אין שנת הנ"א (ה'תנשא), וואָס אידן האָבן איר אַנגערופן (און מפיץ געווען) מיטן ר"ת "אראנו נפלאות".

- 1) ל' הכתוב – שה"ש ב, ח.
- 2) ישע"י כה, ט. וראה תענית בסופה.
- 3) שמו"ר ספכ"ג.
- 4) ראה עירובין מג, ב: "אתא אליהו מאתמול . . . לבית דין הגדול", וב"ד הגדול, בטבריא עידין לחזור תחילה" (רמב"ם הל' סנהדרין ספ"ד).
- 5) עיקר הי"ב מ"ג עיקרים.
- 6) ראה לקו"ש ח"ט ע' 282 ואילך.
- 7) פט, כא.
- 8) תבוא כט, ג.

ג) בפסוק, "ושב הוי' אלקיך" כתוב רק שהקב"ה שב מהגלות. היכן מצא רש"י בפסוק את ההדגשה "שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם"? מהפסוק יודעים רק ששכינה עמהם, אבל לא שעמהם בצרה – שזה נאמר בפסוק, "עמו אנכי בצרה" או בפסוק "בכל צרתם לו צר"¹⁰?

וצריך להבין:

א) מדוע צריך רש"י להגיע לשני פירושים¹⁵?

זה שרש"י אינו מסתפק ב"ועוד י"ל", אפשר לכאורה להסביר: מהלשון "ושב הוי' אלקיך" (שהקב"ה ישוב כביכול מהגלות) משמע, שהוא נמצא כביכול בגלות גם לפני הזמן של "ושב"¹⁶ – ולא רק שהוא יבוא לשם

ד) לאחר שרש"י אומר "שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם", הרי כבר מובן ממילא שכאשר יצאו ישראל מהגלות תצא גם השכינה מהגלות¹¹. מדוע צריך רש"י לפרט "וכשנגאלין כו' ישוב עמהם"?

ה) גם אם רש"י רוצה לומר זאת בפירוש (הגם שלכאורה הדבר מובן מעצמו) בכדי לפרש את הלשון "ושב הוי' אלקיך"¹² – הוי' עליו לומר רק "וכשנגאלין ישוב עמהם". מהי כוונתו בלשון "הכתיב גאולה לעצמו"?

ב. לאחר מכן ממשיך רש"י: "ועוד יש לומר שגדול יום קבוץ גליות

13) ישע"י כו, יב.
 14) כן הוא בדפוס הראשון. בפ"י גו"א. ש"ח (השלם, אבל בהמקוצר הנדפס בחומש נשמת כל הקטע) ועוד. וכבר העירו במפרשי רש"י, שבכתוב מצינו: ושבתי שבות מואב (ירמ"י מח, מז) ושבתי את שבות מצרים (יחזקאל כט, יד) – וכ"ה בכמה דפוסים רש"י; ובנוגע לבני עמון; איש את שבות בני עמון (ירמ"י מט, ח).
 15) במשכיל לדוד כאן, שמה שוקוק רש"י לב' הפירושים הוא, לפי שבכתוב כאן נאמר, "ושב" ב' פעמים – "ושב הוי' אלקיך גו' ושב וקבצו גו'" – ולכן מפרש, "חד לעצמו וחד לישראל". עיי"ש. אבל ממה שרש"י אינו מעתיק "ושב" השני, ואינו מרמוזו אפילו ב"וגו", מוכרח שב' הפירושים הם ב"ושב הראשון".

16) ובפרט, שמכיון שנאמר, "ושב (ולא "והשיב") ה"א את שבותך" [צ"ל, שפירוש, את שבותך" (לפי הענין הנרמז ב"ושב") הוא כמו "עם שבותך". וא"כ], מסתבר לומר ש"ושב ה"א" הוא דוגמת "שבותך", השבה מגלות. וראה לקמן בפנים. [ובפרט באם נאמר שרש"י ס"ל שפירוש "שבותך" הוא מלשון "שב" (כפי המצודות – מפשטני נ"ך – ירמ"י שם ובכ"מ); אבל דווקא גדול הוא, כי באם "ושב" ו"שבותך" הסמוכים אין פ"י שווה – הוי' רש"י מפרש זה].

9) וכשטחיות לשון הלימוד מכתוב זה במגלה שם.
 10) ישע"י סג, ט. וכדחז"ל על ב' הכתובים (תענית טז, א).
 11) בספרי ומגילה שם, נלמדים ב' ענינים אלו – גלו שכינה עמהם; כשהו עתידין להגאל שכינה עמהם – מפסוקים שונים. ומה משמע שהם ב' ענינים שונים (ראה חז"ל מהרש"א למגילה שם). אבל בפרש"י ע"ה, מכיון שגם מה ששכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם נלמד מכאן – הרי זה לכאורה ענין אחד.
 12) אבל דווקא הוא, כי כיון ש"וכשנגאלין כו' ישוב עמהם" מובן מעצמו (ממה שמפרש רש"י לפניו "שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם"), הרי מובן במילא גם התירוץ על קושייתו "הוי' לו לכתוב והשיב את שבותך".

הוספה בשורת הגאולה

ב.

מ'זעט (בשנת נסים) ווי עס ווערן מקויים די סימנים אויף דעם אין חז"ל, כולל – דעם סימן וואָס שטייט אין ילקוט שמעוני¹ (וועלכע מ'האָט דערמאָנט לאַחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם² ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו', [און דערנאָך איז ער ממשיך אין ילקוט:] בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם.”

(משיחת יום ד' פ' נצביס-זילך, כ"ב אלול תש"נ)

- 1) ישע'י רמז תצט. וכ"ה בפסיקתא רבתי פל"ז (פיסקא קומי אורי).
- 2) ובפסיקתא שם: לאדום.

רואים (בשנת נסים) איך שמתקיימים הסימנים על זה בחז"ל, כולל – הסימן שמובא בילקוט שמעוני¹ (שהוזכר לאַחרונה כמה פעמים): „שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות מתגרין זה בזה כו', מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם² ליטול עצה מהם כו', וכל האומות מתרעשים ומתבהלים כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם כו', אל תיראו הגיע זמן גאולתכם כו' [ואח"כ ממשיך בילקוט:] בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם.”

לקוטי

נצבים

שיחות

ב"יום קיבוץ גליות" בכדי להוציא משם את בני – ולכן יש צורך בפירוש „שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם כו'”¹⁷;

אבל אינו מובן: מדוע צריך רש"י להגיע ל„ועוד י"ל כו'” ולא מסתפק בפירוש הקודם¹⁸?

(ב) בפסוק דידן מדובר על גאולת בני ישראל. מדוע מסיים רש"י „ואף בגליות שאר האומות מצינו כן כו'”¹⁹?

(ג) והקושי' חזקה יותר: בכדי להביא

17) אבל ממה שנאמר „ושבתי” גם בגליות שאר האומות (שאין שייך ח"ו לומר ששכינה עמהם), מוכח שהלשון „ושב” שייך גם כשאין הוא עצמו נמצא ב„גלות” ורק שבא לשם להשיב את שבותך ופ"י „את שבותך” לפ"ו הוא כפשוטו, ולא עם שבותך).

ומה שזוקק רש"י לפי' הראשון [ועד – שפי' השני כתבו לאַחרונה וגם בל' „ועוד י"ל” – ראה להלן הערה 38] הוא – כי ממ"ש ושב הוי' אלקיך משמע, שהטעם להענין הנרמז ב„ושב” (ולא והשיב) הוא – (לפי ש) הוי' אלקיך, והרי הענין דגדול יום קיבוץ גליות” הוא גם „בגליות שאר האומות”. וראה לקמן הערה 20. ועפ"ז יומתק מה שרש"י כותב „עם ישראל” ולא „עמהם”.

18) ואין לומר, שמה שרש"י אינו מסתפק בפירושו הראשון הוא, כי לפי פ"י זה הול"ל בכתוב „עם שבותך”: א) גם לפי פ"י הא', הענין שהקב"ה ישוב עמהם הוא רק מה שהכתוב מלמדנו בלשון „ושב”, אבל עיקר פירושו הכתוב הוא – שהוי' אלקיך ישיב את שבותך (כניל הערה 6). (ב) לעיל (כט, יח) נאמר „למען ספות הרוה את הצמאה”, ופירושו הוא (רש"י שם), „עם המזיד”. ובפרט שרש"י שם כותב „עם המזיד” דרך אגב ולא בסגנון של חידוש.

19) במשכיל לדוד כאן, שכונת רש"י בזה היא להוכיח, שמכיון שגדול יום קיבוץ גליות כו', שייך לומר „ושב” (ולא „והשיב”) גם באם לא היתה השכינה עם ישראל בצרת גלותם. ועל זה באה הראי' מ„ושבתי את שבות בני עמון”, אף ש„ודאי לא שייך חלילה לומר שהשכינה עמהם”.

ראי' שהקב"ה יוציא מהגלות כל אחד בפ"ע, מספיק שרש"י יביא את התיבות „ואתם תלוקטו לאחד אחד” – ללא הסיום „בני ישראל”. ומזה מובן, שהוא רוצה להדגיש בזה שזה ש„אוהו בידי ממש איש איש ממקומו” יש לזה שייכות גם ל„בני ישראל”

[וכמו"כ משמע גם בפסוק דידן „ושב הוי' אלקיך” (לפי הפירוש השני): זה ש„אוהו בידי ממש איש איש כו'” – „ושב” – זהו כיון שהוי' הוא אלקיך – אלקים שלך²⁰],

א"כ מדוע אומר רש"י מיד לאחרי זה „ואף בגליות שאר האומות מצינו כן כו'”?

(ד) מה נוגעת כאן כל האריכות ובמילא צריך להביא את הראיות מהנביאים וכו'?

(ה) מה מתכוון רש"י להוסיף באמרו „ממש”²¹, ולא „בידי” סתם כפי שהוא אומר בפירושו בפ' ואתחנן²¹?

ג. הביאור בכל הנ"ל יובן בהקדם מה שמצינו בנוגע לכ"א מהאבות²², שהקב"ה הי' עמהם. שהביאור בזה בפשטות הוא: היות שהנהגה מלמעלה עם האבות היתה באופן שלמעלה

אבל לפ"ז קשה: איך למדו רבותינו מכאן (גם באם הי' נאמר „ושב” רק פ"א – ראה לעיל הערה 15) שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם? (20) ומה שלמדו מכאן ששכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם (ראה לעיל הערה 17) – אף שגם לפי ה„ועוד י"ל” מובן הדיוק „הוי' אלקיך” – ראה לקמן הערה 40.

21) משא"כ בפרש"י ר"פ וישלח.

21* ד, לא.

22) וירא כא, כב. תולדות כו, ג. שם, כה. ויצא כה, טו.

ובדוגמא לזה הוא גם הא דכשנגאלין -
„שכינה עמהם“.

אבל מובן, שענין זה אין לו שייכות לתוכן הפסוק „ושב הוי' אלקיך את שבותך“ ולא „עמך וכיו"ב): לשון זו (שה"ושב" של הקב"ה הוא את שבותכם (עם השבות שלכם - השיבה מהגלות)) מורה, שלפני הגאולה הוא [מוגבל כביכול בארצות הגויים, ובמילא] בגלות ומרוחק כביכול מ„ביתו“³⁰; ואילו ענין זה שהוא נמצא עם בני"ב בגלות כדי לשמור עליהם מה„שבעים זאבים“ משמעותו לגמרי להיפך! הוא נמצא שם כדי לעזור להם, והוא עצמו ודאי שאינו ב„גלות“.

לכן אומר רש"י שכאן הכוונה לענין אחר, „שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם“, היינו שהוא אכן כביכול בצרה מהגלות - ולכן צריך להיות ה„ושב ה"א את שבותך“.

ד. עפ"ז מובן גם מה שרש"י אומר „רבתינו למדו מכאן כו" - הגם שזהו פסוק מפורש (לכאורה) - „עמו אנכי בצרה“:

מפסוק זה „עמו אנכי בצרה“

(30) שלכן מעתיק רש"י גם „את שבותך“* - כי מלשון זה מוכח (ראה לעיל הערה 16) „שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם“, ולא רק דוגמת „והי' אלקים עמכם“ שנאמר גבי גלות מצרים. וראה לקמן הערה 37.

(* אבל אין לומר, שמכיון שבקושייתו כותב „הי' לו לכתוב והשיב את שבותך“, ע"כ מעתיק תיבות אלו (את שבותך) לפני פירושו (ראה לעיל הערה 2) - כי מצד הקושיא מספיק שיכתוב והשיב את, או בהוספת „גו“.

ולעשות כל התלוי בו שכל ישראל יצאו גם הם מה„גלות“.

שהרי הוא יכול לחשוב לעצמו: הרי „הזולת“ הוא בתכלית השפלות, ועד שהוא נמצא עדיין בגלות. ואילו „הוא“ בתכלית המעלה - הוא כבר „מוכן“ לגאולה - א"כ מדוע שהגאולה שלו תהי' קשורה ותלוי' בשני? - ע"ז אומר הפסוק מיד בתחילת הפרשה, שאפילו ה„נצבים“ של „ראשיכם“, יכול לבוא דוקא לאחרי ש„אתם נצבים היום כלכם“, שב„כלכם“ נכללים הרי אפילו „חוטב עציך ושוואב מימך“.

וכאשר הולכים בסדר זה, ישנה ההבטחה ש„אתם נצבים היום - זה

מהטבע, עד - שהכל ראו שהצלחתם באה מהקב"ה²³, לכך²⁴ מדגיש הפסוק, שהקב"ה הי' איתם (הגם שהוא נמצא בכל מקום - בשמים ממעל ועל הארץ מתחת²⁴ - כמ"ש²⁵ „את השמים ואת הארץ אני מלא“), כלומר, שאיתם הוא הי' בגילוי, והגן עליהם, שלכן הם הצליחו וכו'.

וכמו"כ הוא בנוגע לבני"ב, גם²⁶ בזמן הגלות: מצד זה שכולם רואים כיצד הקב"ה שומר עליהם - כבשה אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת²⁷, הדבר מראה על כך שהקב"ה עם בני ישראל (כפי שכבר למדנו קודם בנוגע לגלות מצרים - הראשונה (ושרש²⁸) לכל הגליות - „והי' אלקים עמכם“²⁹).

(23) וירא שם. תולדות שם, כה.

(24) ראה רש"י וירא שם.

(24*) ראה דברים ד, לט. פרש"י שם ד, לה. והוא פשוט כ"כ - עד שאין רש"י צריך לפרש הפי' ד„ומפניך אסתר“ (בראשית ד, יד). ולכן מוציא רש"י „על פני“ (יתרו כ, ג) מפשוטו „כל מקום“ - ומפרשו „כל זמן“.

(25) ירמ"י כג, כד.

(26) אף שבכללות, בזה"ג, אי"ז ניכר כ"כ כבזמן הבית. שלכן הוצרך הכתוב לחדש, שגם אז „לא ירפך - מלהחזיק בך בידיו“ (ואתחנן ד, לא ופרש"י שם. וראה גם בחוקותי כו, מד. ואפילו בזה"ב - מה ששכינה עמהם בזמן שהם טמאים, נאמר בסגנון של חידוש (רש"י אחרי טו, טז. מסעי לה, לד).

(27) ראה אסתר פ"י, יא. תנחומא תולדות ה.

(28) שלכן בירידה למצרים הייתה צ"ל ההבטחה „גם עלה“ - מן ד' גליות (רש"י שבת פט, ב - ד"ה ארד). וראה רד"ה קול דודי תש"ט ובהנסמן שם.

(29) ויחי מח, כא. וגם בנוגע לשאר הגליות כתיב (ואתחנן שם), „לא ירפך מלהחזיק בך בידיו“ (שזהו בדוגמת „אוחז בידיו“ שבפרש"י דידן).

(53) וע"ד פרש"י (וישב לו, ז), נצבה. לעמוד על עמדה“.

(54) ראה תורת הבעש"ט בהיום יום ע' צ'.

(55) שגם זה נכלל בפירוש נצבים - מלשון „ומלך אין באדום נצב מלך“ (מ"א כב, מח) - שר ומושל (בארוכה אוה"ת עה"פ ע' א'רא ואילך).

אלקים", אבל מ"הוא" הנעלם ונסתר - הנה זהו באופן של "ציווה ונבראו":

מדריגה זו הקשורה עם כל אחד מישראל בפ"ע איש איש ממקומו, באה באופן של "בידיו כו", ובמילא ניכר ה"אוחז". משא"כ ב"הכתיב גאולה (לעצמו", המורה על עצמות, שזה יהי כשנגאלין - בשלימות הגאולה דכלל ישראל⁵⁰ - מצד מדריגה זו, יהי ה"נגאלין" באופן של כאילו בדרך ממילא.

יא. עוד ענין מרומז בפרש"י דידן: למרות ש"וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו" יהי לאחרי שיושלם ה"אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו" - אעפ"כ אומר רש"י קודם את הענין של "וכשנגאלין כו" ורק לאחר מכן הוא מביא את ה"אוחז בידיו כו", כיון שגאולת כלל ישראל, היא הסיבה⁵¹ המביאה ל"אוחז בידיו ממש איש איש"⁵².

ובזה אומר רש"י הוראה בעבודת ה': כאשר יהודי רוצה לצאת מה"גלות" הפרטית שלו, הוא צריך לראות

(50) וע"ד "העולה על כולנה" דשער היחודה רפ"ב.

(51) ועפ"ז יומתק מה שגם גבי "איש איש" כותב רש"י "כאילו הוא עצמו אוחז כו" - כי [נוסף למאמר הבעש"ט שאהבת הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל היא יתירה מאהבת הורים וקנים לבן יחיד] הגאולה ד"איש איש" היא ההתחלה והאופן דגאולת כלל ישראל.

(52) ועד"ז הוא גם בכא"א גופא, שבתחלה היא פדיית עצם הנשמה (בה' ציון) שלמעלה מהתחלקות; אח"כ - של כחות הגלויים ("איש איש"); ואח"כ - גם של הנה"ב והגוף המשותווים בחיצוניות לאוה"ע (שבות בני עמון).

יודעים³¹ רק³², שמצד גודל חיבת הקב"ה לבני ישראל, הנה כאשר בני נמצאים בצרה ר"ל, נעשה מכך גם להקב"ה צר כביכול

[שלכן הוא נראה למשה "מתוך הסנה" (קוץ שדוקר) להראות, שהוא משתתף בצערם של ישראל³² - היינו שמצערם ו"מכאיבים" לו כביכול צרותיהם של ישראל ר"ל];

אבל זה שצרותיהם של ישראל מצערים אותו, עדיין אין פירושו שהוא בגלות³³. אלא רק שצערם וצרותיהם של ישראל גורמות לו צער³⁴.

ואילו מכאן, מהפסוק (בפרשתנו) "ושב הוי' אלקיך" למדו רבותינו, "שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם", היינו שהשכינה עצמה היא כביכול יחד עם ישראל בגלות³⁵.

(31) ולכן א"א לרש"י (שמות ג, ב) לומר מכאן למדנו דעמו אנכי בצרה - כי מפורש הוא בקרא - וכן"ל ס"א.

(32) ובפרט ש"ל שם כפירוש המצודות, "אהי עמו להצילו".

(32*) בדוגמת מה שאמר משה, "ישראל שרויין בצער, אף אני אהי עמהם בצער" (רש"י בשלח יו, יב). ועד"ו, האיסור לשמש בשני רעבון (רש"י מקץ מא, ג. וראה תענית יא, א. וש"ג). ולהעיר מסנה' (מו, א) בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי.

(33) ומה שבגלות מצרים רמו הקב"ה למשה רק הענין ד"עמו אנכי בצרה" - י"ל כי התקשרות הקב"ה בישראל באופן כזה ששרוי עמהם בצרת גלותם, נתחדש רק לאחרי מ"ת.

(34) ועפ"ז מובן גם מה שדוקא כאן (משא"כ בפ' שמות שם) כותב רש"י, "כביכול".

(35) ובדוגמת המלך בהיכלו ומצטער מצרת בנו הנמצא בגלות, או יורד עם בנו לגלות, או שגם טוחן עמו בבית האסורים.

והנה אפשר לחשוב, שכיון ש"הכתיב גאולה לעצמו" - הרי כאשר יגיע זמן הגאולה יצא הקב"ה עצמו מהגלות קודם, ורק לאחר מכן הוא יגאל את בני ישראל - ולכן מוסיף רש"י "שהוא ישוב עמהם": שה"ושב הוי' אלקיך" יהי' - "את שבותך", יחד עם חזרתם של בני ישראל³⁷, וכל זמן שלא יושלם קיבוץ הגליות של כל ישראל (ואפילו באם רק יהודי אחד ישאר עדיין בגלות)

(36) ברכות ה, ב. וש"ג.

(36*) ועפ"ז יומתק מש"ג, ארבע מאות שנה . . ואחרי כן יצאו גו" (לך טו, יג"ד) אף שבכ"מ נאמר "הוצאתיך" וכיו"ב. ולכן גם בפ' בא (יב, מא) כשמתחיל "ויהי מקץ גו" מסיים "יצאו כל צבאות" (ולא כפסוק שלאחריו "להוציאם").

(37) וי"ל, שגם מטעם זה מעתיק רש"י התיבות "את שבותך".

- הנה, "שכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם".

ו. לאחר כל הנ"ל, עדיין אינו מובן: הן אמת שמצד זה ש"שכינה שרוי עם ישראל בצרת גלותם" יוצא חילוק גם בנוגע לגאולה [שהקב"ה יחזור מצרת הגלות] - אבל הרי הענין המחדש שייך בעיקר לגלות. א"כ מדוע אומר זאת הפסוק בנוגע לגאולה - "ושב גוי שבותך"?

לכן ממשיך רש"י, "ועוד יש לומר" - שבלשון "ושב גוי" אלקיך מתכוון הפסוק לומר עוד ענין³⁸ - שנוגע (בענין הגאולה) לקיבוץ גליות: מאחר שהקיבוץ של כל ישראל מכל מקומות הגלות הוא דבר קשה, לכן כתוב כאן "ושב גוי" אלקיך, כיון שבדבר כזה גדול וקשה ניכר שעושה זאת הקב"ה עצמו.

ז. אלא שאצל בן חמש למקרא מתעוררת השאלה: אם קיבוץ גליות הוא דבר קשה, הרי אין זה קשור לקיבוץ גליות של ישראל דוקא [ואדרבא: מאחר שכל ישראל הם כאיש אחד]³⁹, הקיבוץ של בני ישראל קל יותר מאשר הקיבוץ של גוים, להבדיל, שאין להם שייכות ביניהם³⁹,

א"כ מדוע מדגיש הפסוק שה"ושב" הוא כיון ש"הוי" (הוא) אלקיך?

לכן מאריך רש"י ומפרט ומביא את הפסוק: "גדול יום קיבוץ גליות ובקושי

(38) אבל אינו שולל את פירוש הראשון, שלכן כותב, "ועוד י"ל" (ולא "דבר אחר" או כיו"ב - כרגיל בפרש"י בכ"מ).

(39) ראה רש"י ויגש מו, כו.

כאילו הוא עצמו צריך להיות אחוז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל (שגם בנוגע לבני ישראל ישנו הענין של איש איש ממקומו⁴⁰) ואף בגליות שאר האומות מצינו כן שנאמר ושבתי את שבות בני עמון" (כיון שגדול כו' (לכן צריך שיהי' זה) הוא עצמו) - ותו לא (לא תלוקטו לאחד אחד).

ח. אבל עדיין צריך להבין: הרי כל הענינים הם בהשגחה פרטית. וא"כ נמצא, שגם "בגליות שאר האומות" (לדוגמא בנוגע לגלות בני עמון הנ"ל) ישנה השגחה פרטית (היינו, שלא רק שהעם (עמון) בכלל ישוב מהגלות, אלא גם), מי מאנשי העם (עמון) יגאל וביאיה אופן. ואם כן, נמצא לכאורה, שה"אוחז בידיו ממש איש איש" צריך להיות גם "בגליות שאר האומות"?

ויובן ע"פ הידוע מ"ש בחסידות⁴¹,

(40) כי רק בבני - "הוי" אלקיך. אלא שמ"מ א"ז מספיק, כי עיקר הענין מה שרמזו ב"ושב" (ולא "והשיב") - שהקב"ה עצמו ישיב את שבותך, הוא בנוגע לכללות ישראל [ומה שנאמר "הוי" אלקיך את שבותך" בלשון יחיד, הוא בנוגע לכללות עם ישראל, וכמו "הפיצך" שלאח"ז - שהרי באיש אחד אין שייך הפצה - אלא שכולל גם היחיד, נדחק בקצה השמים], וממה שנאמר "ושב גוי" אלקיך" (שמה שהגאולה תהי' באופן ד"ושב" (ולא "והשיב") הוא לפי ש"הוי" (הוא) אלקיך), מוכרח לומר (שגם) עיקר הענין שהכתוב מרמז ב"ושב" הוא רק לגבי ישראל. ולכן מפרש רש"י שעיקר הענין הנרמז ב"ושב" הוא ש"שכינה שרוי" עם ישראל בצרת גלותם כו". אלא שיש גם רמז נוסף בהכתוב (ראה לעיל הערה 38), בנוגע להגאולה - "ושב גוי" (ראה לעיל סעיף ו').

(41) ד"ח יג, א.

יהודי בפ"ע (כיון שבנוגע לכל יהודי בפרט, נאמר "הוי" אלקיך" לשון יחיד⁴²) - "אוחז בידיו ממש איש איש . . תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

והנה בנוגע לישראל ישנה השגחה פרטית תמיד, גם בזמן הגלות - אלא שאז צריך להגיע להתבוננות בשכלו להכיר זאת בחשך הגלות, משא"כ בזמן הבית ובענין הגאולה,

שלכן בנוגע לענין הגאולה זהו "בידיו ממש" (ללא העלם), ואילו מה שבזמן הגלות "לא ירפך" - ה"ז "בידיו" סתם.

וזהו גם הדיוק ב"ממש" - כיון ש"אוחז בידיו", כפי שהוא מלוכבש בלבושי הטבע ישנו גם בנוגע לבני עמון, אבל לא "ממש".

ט. ובדרך "יינה של תורה":

ע"פ הנ"ל עדיין קשה: מאחר שבקיבוץ גליות של בני ישראל, נוגע למעלה כל יהודי בפ"ע, הרי מובן, שעד שהיהודי האחרון יגאל - השכינה נמצאת כבי"ב, בצרת גלותם. ובמילא, עדיין נשאלת השאלה: כיצד יגאל הקב"ה את בני ישראל באופן של "אוחז . . איש איש": הרי בעת שהוא "אוחז בידיו ממש" של היהודי הראשון להוציא מהגלות באופן של "ושב את שבותך" - הוא יוצא ביחד איתו מהגלות!?

אלא שמן ההכרח לומר, שמדריגה זו עלי' נאמר "אוחז בידיו ממש איש איש", היא הארה מצומצמת ופרטית,

(42) ראה פסיקתא דר"כ פסקא בחדש השלישי (קרוב לסופו): עמי הדבור מדבר.

שמה שהרמב"ם אומר⁴² שהשגחה פרטית היא רק על מין האדם - אין זו סתירה כלל לשיטת הבעש"ט⁴³ בהשגחה פרטית שהיא גם על דומם, צומח וחי

- כיון שבהשגחה העליונה, ישנם בכללות שני אופנים: (א) כפי שהיא בגליו, (וב) כפי שהיא מלוכשת בהעלם בלבושי הטבע וכיו"ב. ומה שהרמב"ם אומר שעל דצ"ח אין השגחה פרטית כלל, כוונתו להשגחה העליונה שבבחי' גילוי.

ועפ"ז מובן מה שדוקא בנוגע לישראל ישנו הענין של "אוחז בידיו ממש איש איש" - אע"פ שגם "בגליות שאר האומות" ודאי ישנה השגחה איזה מהם יגאל וביאיה אופן, כיון שהשגחה זו שישנה על אנשים פרטים מהאומות - היא בהעלם בלבושי הטבע בדוגמת ההשגחה על דצ"ח⁴⁴, שהרי "אתם קרויין אדם ואין אוה"ע קרויין אדם"⁴⁵, ובמילא, כאשר מדובר אודות ה"ושב" או "ושבתי" המורה על פעולה שבה ניכר בגלוי שהקב"ה עושה זאת (כנ"ל סו"ס ו'), ישנו חילוק: ה"ושבתי" בנוגע ל"בני עמון", הוא רק בנוגע לכללות האומה. משא"כ בנוגע לישראל, שה"ושב" הוא גם בנוגע לכל

(42) מו"ב ח"ג פ"ז.

(43) ראה לקו"ד ח"א ע' 166 ואילך. היום יום ע' קח. ובכ"מ.

וידועה הראי' מוכחת ע"ז שאמר אדה"ו ממחול"ל כי הוי חזי שלך אמר משפטיך גוי' (הולין סג, א ובפרש"י שם) - הובאה ברשימות הצ"צ על התהלים (לו, ז). וראה לקו"ש ח"ז ע' 63 ואילך.

(44) ראה מו"נ שם פ"ח.

(45) יבמות סא, רע"א.